

О.В. Коломієць

кандидат політичних наук,

старший науковий співробітник військової частини А1906

БЕЗПЕКОВА ПАРАДИГМА СКАНДИНАВСЬКОГО НЕЙТРАЛІТЕТУ: НА ПРИКЛАДІ ФІНЛЯНДІЇ ТА ШВЕЦІЇ

У статті аналізується політика міжнародної безпеки Скандинавських нейтральних країн: Швеції та Фінляндії. На підставі проведеного аналізу розглянуто її характеристики та запропоновано класифікацію безпекової моделі, а також здійснено її оцінку як можливої загрози національним інтересам України.

Ключові слова: Скандинавські країни, Швеція, Фінляндія, міжнародна безпека, зовнішня політика, модель.

Згідно з міжнародним правом, нейтралітет може бути визначений як неучасть у війнах між іншими державами і неприєднанням до воюючих сторін, особливості правового та політичного устрою якого визначені Гаазькою угодою 1907 року. Проте навіть на державному рівні європейські поняття нейтралітету перебувають під впливом історичних наслідків і національних інтересів, унаслідок чого розуміння й виконання нейтралітету в окремих державах вочевидь різні. Головними відмінностями в тлумаченні нейтралітету є ставлення до нього та зовнішньої політики держави щодо участі в міжнародних блоках у мирний і воєнний часи. Фінляндія, як Австрія та Ірландія, репрезентують свій нейтралітет порівняно вільно, тоді як Швеція дотримується суворіших принципів нейтралітету. Загалом же, швейцарський нейтралітет є абсолютною моделлю постійного нейтралітету [1, р. 22].

Політика міжнародної безпеки країн, що підтримують нейтральний статус держави, взагалі має певний ідеологічний характер. Проте особливістю їхніх моделей є саме політика неприєднання до військово-політичних блоків і нейтралітету в

певні стани держави. Тому, на думку автора, останні доречно виокремити в окремий клас через їхню подібність. До країн зазначеної категорії належать Австрія, Ірландія, Камбоджа, Коста-Ріка, Молдова, Туркменістан, Фінляндія, Швейцарія, Швеція.

Незважаючи на важливість Скандинавських нейтральних країн: Швеції та Фінляндії як країн-партнерів для України, у сучасних національних і світових наукових дослідженнях зазначену тематику висвітлено недостатньо, насамперед, у сфері міжнародної безпеки. Значна кількість досліджень безпекових проблем нейтральних країн носить вибірковий дискретний характер, маючи історично-соціальну або економіко-політичну аналітичну спрямованість. Унаслідок чого майже немає системних наукових досліджень сфери міжнародної безпеки нейтральних країн, використання системного підходу до аналізу їх політики та системи міжнародної безпеки в цілому.

Дослідженням проблем міжнародної безпеки нейтральних країн присвячені публікації світових та українських державних діячів і вчених: К. Арчера, К. Більдта, Н.О. Бучі, Р. Вайдахера, О. Кнудсена, Х. Муритзена, І.Б. Ньюмана, Х.Х. Хольма, Е.Шьона, М. Пашкова, Б. Канцелярука, О. Литвиненка, Є.Макаренко, В. Манжолі, М. Ожевана, М. Рижкова, А.Чичановського та ін.

Метою статті є аналітичне дослідження політики міжнародної безпеки нейтральних Скандинавських країн: Швеції та Фінляндії; визначення її характерних ознак і класифікації моделі безпеки, а також оцінки останньої як можливої загрози національним інтересам України.

Політичне оточення країн Північної Європи традиційно розглядається у вигляді «трикутника трьох центрів сили». Поняття «трикутника сили», що впливає на політику Скандинавських країн, вживається з 1893 року шведським професором Уппсальського університету Рудольфом Челленом. На початку минулого століття цей трикутник становили СРСР,

Великобританія й Німеччина, наприкінці століття – Росія, Євросоюз і Сполучені Штати. У роки холодної війни через особливості свого геополітичного розташування Скандинавські країни займали різні позиції щодо центрів сили, які перебували в стані конфронтації: Швеція займала тверду нейтральну позицію, проте як Фінляндія, дотримуючись нейтралітету, підтримувала особливі відносини з Радянським Союзом. Це серйозно ускладнювало розвиток північного співробітництва, передусім, у сфері міжнародної безпеки. Аналізуючи геополітичну ситуацію, що склалась у Північній Європі після розпаду Варшавського блоку й Радянського Союзу, дослідники відзначають більшу гомогенність політичного оточення Скандинавських країн наприкінці ХХ століття порівняно з періодом холодної війни. Зокрема, директор Центра російських досліджень норвезького інституту зовнішньої політики І.Б. Ньюман зазначав, що гомогенне політичне оточення веде до зближення позицій країн Північної Європи щодо центрів сили і до можливості розвитку співробітництва Північних країн у сфері безпеки.

Закінчення холодної війни привело до зміни геостратегічної ситуації в Північній Європі, що спричинило трансформацію концептуальних основ політики міжнародної безпеки країн регіону. Змінився інституціональний і проблемний контекст, який впливає на формування політики безпеки Скандинавських країн: паралельно до розвитку старих були створені нові інститути регіонального й субрегіонального співробітництва, з'явилися нові проблеми й виклики безпеці, що вимагають нових підходів до їхнього рішення, відбулася трансформація самого поняття безпеки. Унаслідок Скандинавські країни постали перед проблемою перегляду тієї політики міжнародної безпеки, що була характерна для них у роки холодної війни, пошуку свого шляху розвитку у швидко мінливому й нестабільному сучасному світі.

Позиції Скандинавських країн з цілої низки питань зовнішньої політики й міжнародної безпеки збігаються, однак базові установки держав щодо гарантій військової безпеки й належності до військових блоків залишаються різними, і це встановлює певні межі для розвитку їх співробітництва в питаннях безпеки. Політика безпеки Скандинавських країн після закінчення холодної війни включає елементи наступності: Фінляндія й Швеція займають позицію неприєднання до військових блоків і прагнуть забезпечити обороноздатність країни власними силами [2].

Королівство Швеція є однією з небагатьох західноєвропейських країн, що зберігають нейтралітет, і водночас від початку XIX століття не бере участі у військових конфліктах і не приєднується до будь-яких військово-політичних альянсів. Разом з тим, особливістю нейтрального статусу Швеції, на відміну від аналогічного статусу, наприклад, Швейцарії, є те, що він юридично не закріплений як у національному, так і міжнародному правовому полі. Він не згадується в Конституції Швеції і не визнаний офіційно жодною з держав або міждержавних об'єднань. Проте щороку, за історичною традицією, нейтралітет незмінно згадується в зовнішньополітичних деклараціях уряду, які презентує в Парламенті глава зовнішньополітичного відомства і які можна вважати офіційними підтвердженнями державою свого нейтрального статусу, проголошеного в односторонньому порядку.

Отже, нейтралітет Швеції ґрунтується винятково на її власному самовизначенні на світовій арені. Наслідком цього є відсутність жодних формальних міжнародних гарантій її суверенітету, внаслідок чого держава змушена забезпечувати його самостійно, серед іншого через формування й утримання потужного військового потенціалу.

Особливої ваги зазначений складник набув під час холодної війни, коли Швеція перебувала між двома світовими

центрами сили – Північноатлантичним Альянсом і Організацією Варшавського договору. У цей період статус Швеції визначався формулою – «позаблоковість у мирний час, нейтралітет під час війни», а її оборонна політика базувалася на доктрині самостійного захисту території та суверенітету («оборони по периметру» або тотальної оборони). Країна утримувала численну армію і формувала потужний військово-промисловий комплекс, який у дійсності повністю забезпечував її потреби в озброєннях та оснащенні. У середині минулого століття Швеція намагалася впровадити програму створення ядерної зброї, однак припинила її наприкінці 60-х років, приєднавшись до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї [3, с. 40].

Загалом, Швеції вдалося забезпечити самодостатність своїх оборонних можливостей і тим самим – незалежність від військових блоків. Однак це коштувало країні 2,5–3 % ВВП щорічно – таким був обсяг її оборонних витрат в часи холодної війни.

До особливостей шведського нейтралітету цього періоду слід додати ще дві ознаки. По-перше, попри позаблоковий статус Швеції, офіційна доктрина НАТО розглядала її як природного союзника, армія якого утримуватиме скандинавський плацдарм і створюватиме своєрідний «буфер» між СРСР і членом НАТО – Норвегією. Відповідно, Швеція мала всі підстави покладатися на Альянс у випадку будь-якого збройного посягання на її територію і суверенітет. По-друге, будучи нейтральною, Швеція, однак, завжди виступала проти будь-якої агресії, не остереігаючись ускладнення відносин з країнами-лідерами обох воєнно-політичних блоків. Активна миротворча політика Швеції проводиться з 50-х років минулого століття.

Пропозиція колишнього Генсека ООН Д. Хаммаршельда щодо використання міжнародних миротворчих контингентів для врегулювання кризових ситуацій у різних регіонах світу стала однією з головних складників зовнішньополітичної

доктрини Стокгольма. Швеція традиційно бере участь у багатьох миротворчих місіях під егідою ООН, а плеяда шведських політиків (О. Пальме, Р. Екеус, Х. Блікс, Я. Еліассон, К. Більдт) зіграла помітну роль у встановленні миру та безпеки в різних країнах у межах відповідних місій міжнародних організацій.

Під егідою ООН шведські військові спостерігачі, поліцейські та військові контингенти брали участь у місіях на Близькому Сході, у країнах Африки, в Індії і Пакистані, у Косові, у Тімор-Лешті та Грузії, у спеціальних політичних місіях ООН та операціях встановлення миру в Афганістані, Іраку та Сьєрра-Леоне. Не менш значущою є участь Швеції в місіях європейських структур: в операціях і місіях ЄС у Боснії й Герцеговині, Конго, провінції Ачех і на Палестинських територіях, в операціях ОБСЄ на Балканах і в Таджикистані, де працював шведський персонал [3, с. 41; 4, с. 136–145].

Після закінчення холодної війни зникла безпосередня військова загроза Скандинавським країнам з боку Радянського Союзу. Останні заявляють про значне поліпшення своєї геополітичної ситуації, що дало їм можливість проводити активнішу зовнішню й міжнародну безпекову політику, а також створило передумови для співробітництва Скандинавських країн у зазначених сферах. Можна виділити кілька загальних тенденцій у розвитку їх політики безпеки після закінчення холодної війни, що є основою для співробітництва: це всеосяжний підхід до проблем безпеки, визнання необхідності тісного міжнародного співробітництва для рішення нових проблем безпеки, прагнення відігравати активнішу роль на міжнародній арені.

Із закінченням протистояння між Сходом і Заходом питання «твердої» безпеки втрачає колишню актуальність, саме поняття безпеки перетерпіло істотну трансформацію. На початку 80-х років ХХ століття виникає концепція «колективної безпеки» шведського прем'єр-міністра У. Пальме, яка означала

відхід від принципу «гри з нульовою сумою», сприймаючи безпеку держави не за рахунок інших країн, а завдяки взаємовигідному співробітництву, наприклад, у галузі скорочення озброєнь. Швеція й Фінляндія надають особливого значення концепції «колективної безпеки». Потім з'явилися неklasичні школи, які, з одного боку, як об'єкт безпеки розглядали не тільки державу, але також суспільство й окремого індивіда, з другого боку, включали в поняття безпеки не тільки військово-політичні аспекти (питання «твердої» безпеки), але й соціальні, економічні, екологічні й інші аспекти, що становлять сферу «м'якої» безпеки. Проте розширене тлумачення безпеки зазнавало критики з боку прихильників класичного, реалістичного підходу. Вони вважали, що розширене тлумачення веде до того, що поняття безпеки знищує конкретність, що у свою чергу ускладнює пошук методів розв'язання проблем безпеки. Однак наприкінці минулого століття «всеосяжний» підхід до питань безпеки міцно затверджується в Скандинавських країнах на державному рівні й стає одним з основних принципів політики міжнародної безпеки Північних країн.

Нові проблеми безпеки вимагали нових механізмів їхнього розв'язання. Проте Скандинавські країни визнають, що механізми ефективного розв'язання вищезгаданих проблем можуть бути створені лише на базі тісного міждержавного співробітництва. У 90-ті роки ХХ століття створені такі регіональні інститути співробітництва країн Балтійського моря в галузі «м'якої» безпеки, як Рада держав Балтійського моря (1992), Євроатлантична рада Баренцового моря (1993) і Арктична рада (1996), у роботі яких Скандинавські країни беруть активну участь.

Після завершення холодної війни шведська модель самодостатнього, «добре озброєного нейтралітету» поступово втрачає сенс. З одного боку, зникла загроза глобального протистояння, з другого – з'явилися так звані «нові загрози»,

серед них такі, що мають асиметричний, мережевий характер (міжнародний тероризм, кіберзлочинність тощо). Будь-яка потужна та самодостатня система національної оборони від таких загроз захистити повною мірою неспроможна.

Активізувалися також загрози міжетнічних і загострення «заморожених» конфліктів, тобто виникнення «гарячих точок», де розвиток подій вражає не лише локальну територію, а й довколишні регіони. Протидія таким загрозам можлива лише через врегулювання кризових ситуацій безпосередньо в цих «точках» і потребує спільних дій у межах багатостороннього співробітництва.

Ці обставини, на думку глави Міністерства закордонних справ Швеції К. Більдта, «підготували підґрунтя для зміни парадигми нашої зовнішньої політики та політики безпеки» [5, с. 145–159]. Зазначені зміни полягали, зокрема, у приєднанні Швеції до ЄС і його політики безпеки, активізації миротворчої діяльності (зокрема, у межах співробітництва з НАТО) та реформуванні Збройних сил у напрямі скорочення їх чисельності і створення сучасної, мобільної і високопрофесійної армії.

У 1995 році Швеція приєдналася до ЄС і тим самим – до процесу формування і здійснення його політики безпеки. Як відомо, Маастрихтський договір про ЄС 1992 року передбачав розробку Спільної зовнішньої політики та політики безпеки, невід’ємним складником якої стала Європейська політика безпеки і оборони (ЄПБО) [6]. На цей час у межах ЄПБО сформовано інституційні структури, здійснюється низка операцій (зокрема, на Балканах), у яких беруть участь шведські поліцейські та військові підрозділи [7].

Швеція активно долучилася до розвитку та інтеграції оборонної промисловості країн ЄС. Вона є одним із членів європейської «шістки» (Велика Британія, Іспанія, Італія, Німеччина, Франція, Швеція), міністри оборони якої в 2000 році уклали Рамкову угоду щодо заходів сприяння реструктуризації і

функціонуванню європейської оборонної промисловості. У 2001 році вони підписали декларацію про зобов'язання: 1) співробітництва в галузі високих технологій з метою створення європейських потужностей з виробництва бойових авіаційних систем; 2) започаткування Європейської програми закупівлі технологій (European Technology Acquisition Programme, ETAP); 3) заохочення європейської промисловості до забезпечення належної фінансової підтримки зазначених зусиль [8, с. 370].

Наприкінці минулого тисячоліття набув розвитку такий аспект міждержавного військово-політичного співробітництва, як проведення спільних операцій з підтримці миру під егідою різних міжнародних організацій. Миротворчій діяльності надається важливе значення в політиці міжнародної безпеки Скандинавських країн. У Шведській оборонній програмі 1996 року зазначено, що проведення міжнародних операцій з підтримки миру є головним завданням збройних сил Швеції. Беручи участь у миротворчих операціях, Скандинавські країни передбачають дві основні мети. По-перше, це політична мета: демонстрація свого внеску в забезпечення міжнародної безпеки, прагнення бути не тільки споживачами, але й експортерами безпеки. По-друге, це військова мета: набуття досвіду й оцінка боєдатності власних збройних сил. Слід зазначити, що спільна участь Скандинавських країн у проведенні різних миротворчих операцій становить значну частину співробітництва Північних країн у галузі безпеки.

Після вересневих подій 2001 року в США стало очевидним, що першочерговим завданням світових структур безпеки є пошук адекватних відповідей на нові загрози, що стали реальністю, а також модернізація національного законодавства. Основу сучасної політики міжнародної безпеки Швеції становлять Конституція країни, Закон «Про нову оборону» (1999/2000:30) 1999 року [9], Постанова уряду «Наша майбутня оборона» 2004 року, Стратегія безпеки Швеції 2006

року та інформаційні матеріали Міністерства оборони «Функціональний захист» 2012 року.

У грудні 2003 року за участі Швеції затверджена Європейська стратегія безпеки, спрямована на протидію цим новим загрозам, створення зони безпеки довкола ЄС, підтримку безпеки і стабільності у світі через врегулювання кризових ситуацій. Також розроблено Концепцію європейських бойових груп – регіональних військових підрозділів на рівні полку на чолі з країною-лідером регіону, якою в Північній Європі є саме Швеція, оскільки її збройні сили є основою створюваної Північної бойової групи, до якої ввійдуть також військові контингенти Естонії, Норвегії і Фінляндії. З метою підвищення колективної безпеки планується створення Скандинавського загону швидкого реагування для участі в миротворчих операціях, спільного військово-морського підрозділу для патрулювання морських кордонів, забезпечення контролю повітряного простору над Ісландією. Заплановано також створити спільну групу для подолання наслідків катастроф, супутникову систему, єдину мережу боротьби з кібератаками, зміцнити військове співробітництво у сфері транспорту, медицини, освіти, матеріального забезпечення тощо [10].

На стадії ухвалення перебуває «Декларація солідарності» країн Північної Європи, де визначено, як кожна країна Альянсу «має поводитися, якщо її сусід стане об'єктом атаки або впливу ззовні» [11]. Таким чином, ідеться про можливе створення певного Скандинавського Альянсу – що, однак не суперечить співпраці Швеції з НАТО та не виключає її приєднання до Альянсу в майбутньому.

Співпраця Швеції з Північноатлантичним Альянсом активізувалася ще наприкінці минулого століття: у 1992 році країна отримала статус спостерігача в Раді Північноатлантичного співробітництва, 1994 року – приєдналася до Програми «Партнерство заради миру», що суттєво розширило її військові та політичні контакти з

Альянсом. Водночас, після вступу Швеції до ЄС постало питання можливого приєднання країни до НАТО, проте далі заяв певних високопосадовців справа не зрушила, обмежившись лише поглибленням співпраці та використанням контактів з Альянсом для посилення своєї участі в забезпеченні регіональної й глобальної безпеки та в миротворчій діяльності й кризовому врегулюванні.

Нині Швеція є активним учасником миротворчих місій НАТО. Шведські Збройні сили беруть участь у спільних навчаннях з військовими контингентами країн Альянсу. Їх нинішнє реформування спрямоване, серед іншого, на забезпечення сумісності систем озброєнь, управління, логістики тощо з арміями країн НАТО. Загалом, можна стверджувати, що протягом останнього десятиліття Швеція активно формує систему національної оборони, відповідну стандартам Альянсу.

Проте жодних кроків, спрямованих на приєднання до нього протягом цього часу країна не робила. Навпаки, у згаданих вище щорічних зовнішньополітичних деклараціях уряду, як і раніше, обов'язково містилися підтвердження позаблокового статусу Швеції [12].

Ситуація дещо змінилась останнім часом – унаслідок, зокрема, підвищення активності Росії в районі Арктики та збройного конфлікту в Грузії. Шведські ліберали та деякі інші політичні сили знову порушують тему приєднання, що досить активно обговорюється також у Фінляндії, яка до цього часу також зберігає позаблоковість [13].

Отже, ситуація безпеки у світі та в європейському регіоні останнім часом швидко змінюється. Поява нових загроз робить нейтралітет, навіть «добре озброєний» і самодостатній, дуже вразливим, оскільки найпотужніша національна система безпеки нездатна захистити країну від асиметричних загроз. Очевидно, що ефективно протистояти сучасним загрозам безпеці можна лише в межах багатостороннього співробітництва, забезпечуючи активну військову присутність у

«гарячих точках» світу. Тому сьогодні досить виразною є тенденція переосмислення нейтральними країнами свого місця та ролі в сучасному світі загалом і в забезпеченні його безпеки зокрема, що стосується і Швеції.

Нинішню реформу збройних сил Швеції та наміри створення Скандинавського воєнно-політичного альянсу можна розглядати як ознаки руху країни від традиційного нейтралітету та позаблоковості, які в сучасному світі, на думку автора, вичерпали себе.

Водночас, для країни залишаються актуальними різні напрями забезпечення національної безпеки: створення ефективної системи північноєвропейської безпеки; повномасштабна участь у загальноєвропейській системі безпеки й оборони; вступ до НАТО.

Сьогодні найраціональнішим для Швеції виглядає другий варіант, але немає достатніх підстав виключати посилення євроатлантичного вектора в зовнішній політиці країни.

Фінляндія проголосила про власний нейтралітет у 1917 році, після здобуття незалежності від Росії. Проте як колишня частина Російської імперії боролася під час Другої світової війни проти Радянського Союзу, щоб підтримати суверенітет і вижити як незалежна держава. Після війни Фінляндія підписала з Радянським Союзом угоду «Про дружбу, співробітництво і взаємодопомогу», ідучи на територіальні поступки Росії і розміщення радянської військової бази на власній території. Крім того, Фінляндія погодилася на вимогу Москви не брати участь у «Плані Маршалла» щодо повоєнного відновлення Європи.

Політика Фінляндії під час холодної війни характеризувалася подвійним ставленням до Заходу і Сходу: побоювання, що відновлення відносин із Заходом могло бути неправильно сприйнято Радянським Союзом, отже, загрожувало ліквідацією власного суверенітету. Політика Фінляндії *vis-à-vis* Росія, також відома як *Finlandization*, спиралася на

екзистенціальне рішення не дратувати сильнішого східного сусіда, проте підтримати державний суверенітет, забезпечивши сильний захист [14].

Непохитний нейтралітет Фінляндії був однією з причин ліквідації радянської військової бази в 1955 році, а через п'ять років було всесвітньо визнано нейтралітет Фінляндії.

У період холодної війни Фінляндія захищала Скандинавську вільну зону від ядерної зброї, щоб уникнути ядерних нападів у потенційному протистоянні між НАТО і Варшавським договором. Унаслідок загрози з боку Росії і побоювань у випадку ядерної війни стати головним театром військових дій Фінляндія продовжувала вести кампанію за ядерне роззброєння і контроль за озброєннями, а також відігравала пріоритетну роль на стратегічних переговорах з обмеження озброєнь і Конференції з безпеки та співробітництва в Європі [15].

1990 року Фінляндія оголосила про кінець дії Паризької мирної угоди 1947 року, яка обмежувала її суверенітет. Подолання наслідків холодної війни призвело до переоцінки власної національної безпеки і реформи військового апарату, а також поняття територіального захисту. У 1992 році країна обмежила свій нейтралітет політикою неприєднання, проте оголосила пріоритетом міжнародне співробітництво. 1995 року Фінляндія разом зі Швецією приєдналася до Євросоюзу, що мало більше економічну мотивацію. Політична еліта країни була переконана, що активна участь Фінляндії в ЄС допоможе сформувати майбутнє Європи, а також підтримає власний державний суверенітет.

В урядовій доповіді «Безпека у мінливому світі», що була представлена парламенту в червні 1995 року й позначила основні напрямки фінської політики безпеки після закінчення холодної війни, відзначалося, що Фінляндія проводить політику, засновану на широкому й всеосяжному підході до безпеки. Крім політичних і військових аспектів, безпека включає повагу до

прав людини, захист законності, економічне співробітництво й взаємну солідарність у захисті навколишнього середовища.

На відміну від більшості європейських нейтральних держав Фінляндія підтримувала сильну територіальну обороноздатність і наблизилася до міжнародної співпраці, використовуючи поняття «краща з двох стратегій». В першій фазі реформи Фінляндія зменшувала свою постійну армію приблизно до 50 тисяч осіб, а в подальшому – до 43 тисяч осіб (у 2008 році) [16].

Усі перетворення сучасної фінської політики безпеки після холодної війни сформовано в трьох головних джерелах Концепції національної безпеки – Доповіді уряду «Про Політику безпеки і захисту Фінляндії» 2001 року з двома відповідними редакціями у 2004 та 2009 роках [17]. Зазначені документи підтверджують прагнення країни забезпечити територіальний захист і міжнародне співробітництво, а національна оборона залишається сферою Збройних сил держави через історичну та територіальну близькість до Росії.

У Фінляндії ідея приєднання до НАТО має не багато прихильників у політичному істеблішменті, хоча й тут ідуть дебати щодо цього питання, які найбільше інтенсифікувалися з 1997 року, коли постало питання про прийом до НАТО Польщу, Чехію й Угорщину. Проте, незважаючи на внутрішні дебати про можливість приєднання до НАТО, офіційна позиція уряду Фінляндії зводиться до того, що Фінляндія дотримується принципу неприєднання до військових блоків. Колишній Президент Фінляндії М. Атисаари сказав у червні 1994 року, що він розглядає членство держави Альянсі як дуже віддалену перспективу.

Отже, позиції Скандинавських країн щодо питання європейського співробітництва в галузі безпеки й оборони схожі. Останні підтримують розвиток і зміцнення загальної зовнішньої політики й політики безпеки Європейського Союзу, але на міжурядовій основі. Країни розглядають ЄС як

інструмент розв'язання проблем «м'якої» безпеки. Але за різних обставин вони стримано ставляться до розвитку оборонного співробітництва в межах Євросоюзу, що обумовлено їхньою політикою неприєднання.

Від початку 90-х років ХХ століття проблеми безпеки стали обговорюватись в межах Північної ради. З 1992 року питання зовнішньої політики й безпеки постійно наявні в порядку денному Північної ради. У лютому-березні 1995 року Доповідь робочої групи Північної ради «Північне співробітництво в новий час» була розглянута на сесії Північної ради в Рейк'явіку, за наслідками чого було визначено три напрямки подальшого співробітництва Північних країн у межах Північної ради й Ради міністрів.

За шведською ініціативою влітку 1998 року була підготовлена Доповідь про результати співробітництва Північних країн у сфері зовнішньої політики за попередні три роки, що містила оцінку співробітництва Північних країн у межах ООН, ЄС та інших впливових міжнародних організаціях, а також у сфері прав людини, безпеки й Балтійської політики. Для координації політики міжнародної безпеки був створений Північний комітет вищих посадових осіб у сфері безпеки.

На двосторонній основі тісно розвивається співробітництво між Швецією й Фінляндією, яке інтенсифікувалося після вступу країн до Євросоюзу. Набули поширення спільні заяви зовнішньополітичних відомств двох країн з питань міжнародної політики й безпеки, публікуються спільні статті міністрів закордонних справ Швеції й Фінляндії в національних ЗМІ.

Проведений аналіз політики міжнародної безпеки Швеції й Фінляндії свідчить про те, що їхня модель має чітке забарвлення нейтральної, яка за своїм ідеологічним підґрунтям не в змозі створювати загрозу національним інтересам України.

Разом з тим, вочевидь наявність загальних тенденцій у сучасній політиці безпеки Скандинавських країн після

закінчення холодної війни. Незважаючи на нейтральний статус держав, Фінляндія і Швеція рухаються до концепції колективної безпеки як на регіональному (Північні країни), так і глобальному рівнях (у межах ЄС).

Зазначений поступ Скандинавських країн до системи колективної безпеки повинен бути врахований відповідними органами влади та управління України під час аналізу й розробки нормативних документів у сфері національної та міжнародної безпеки нашої держави.

Література

1. Niels O. Buechi. The Future of Swiss Foreign and Security Policy: Increasing International Cooperation is the Key to National Autonomy / Naval Postgraduate School. – Monterey, CA, 2011. – 95 p.
2. Михайлов. Политика национальной безопасности Северных стран после окончания «холодной войны»: проблемы и перспективы Северного сотрудничества// Балтийский клуб. – 1998.
3. Пашков. Шведська модель безпеки: миролюбний, добре озброєний нейтралітет / Михайло Пашков // Національна безпека і оборона. – 2009. – № 1 (105). – С. 40–43.
4. Щорічник СПРІ–2007: Озброєння, роззброєння та міжнародна безпека ; переклад з англійської / Стокгольмський міжнародний інститут дослідження миру, Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. – К., 2008. – С. 136–172.
5. Carl Bildt. Minister for Foreign Affairs New Policy in a New Era? [Електронний ресурс] / Speech Swedish Institute of International Affairs, (21 December 2006). – Режим доступу : <http://www.sweden.gov.se>. – Загол. з екрана.
6. European Security and Defense Policy – ESDP. – 1998. – 158 p.

7. Finland and Sweden present a joint initiative on action against terrorism in NATO's Euro-Atlantic Partnership Council [Електронний ресурс] – 7.11.2001. – Режим доступу : <http://www.formin.f/english>. – Загол. з екрана.
8. Шьон Е., Вайдахер Р. Виробництво озброєнь / Щорічник СІПРІ–2002: Озброєння, роззброєння та міжнародна безпека; переклад з англійської / Стокгольмський міжнародний інститут дослідження миру, Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. – К., 2003. – С. 370.
9. The New Defence: the Government Bill, 1999/2000:30. – Stockholm : Novum Grafiska AB, 2000. – 16 p.
10. Скандинавские страны могут создать военный альянс [Електронний ресурс] // Подробности. – 9 февраля 2009 года. – Режим доступу : <http://podrobnosti.ua>. – Загол. з екрана.
11. Северный Союз [Електронний ресурс] // Интернет-журнал «Новая политика». – 13 февраля 2009 года. – Режим доступу : <http://www.novopol.ru>. – Загол. з екрана.
12. Куда приложат усилия во внешней политике? [Електронний ресурс] // Интернет-видання «Шведская пальма». – Режим доступу : <http://www.sweden4rus.nu>. – Загол. з екрана.
13. Executive Summary “Effects Of A Possible Membership...” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.defmin.fi/files/334/2589_1897_Executive_summary_2_.pdf. – Загол. з екрана.
14. Finland's Neutrality [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://countrystudies.us/finland/137.htm>. accessed December 5, 2011. – Загол. з екрана.
15. Prime Minister's Office. Finish Security and Defence Policy 2001, Report by the Government to Parliament, 2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

- <http://www.defmin.fi/files/1149/InEnglish.pdf>. accessed December 8, 2011. – Загол. з екрана.
16. Prime Minister’s Office. Finish Security and Defence Policy 2004, Report by the Government to Parliament, 2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.defmin.fi/files/311/2574_2160_English_With_paper_2004_1_.pdf. – Загол. з екрана.
17. Finnish Security and Defence Policy 2009: Government Report. – Helsinki : Helsinki University Print, 2009. – 142 p.

The article analyses politics of international security of the Scandinavian neutral countries: Sweden and Finland. On the basis of the conducted analysis her descriptions are considered and classification of model of security is offered and also her estimation is carried out as a possible threat to national interests of Ukraine.

Keywords: the Scandinavian countries, Sweden, Finland, international security, foreign policy, model.

В статье анализируется политика международной безопасности Скандинавских нейтральных стран: Швеции и Финляндии. На основе проведенного анализа рассмотрены ее характеристики и предложена классификация модели безопасности, а также осуществлена ее оценка в качестве возможной угрозы национальным интересам Украины.

Ключевые слова: Скандинавские страны, Швеция, Финляндия, международная безопасность, внешняя политика, модель.